

Co-funded by
the European Union

COMPASS
COMPETENCE
ASSESSMENT

COMPENDIU

DE LITERATURĂ ȘTIINȚIFICĂ DESPRE DEZVOLTAREA
ȘI EVALUAREA CÔMPÉTENȚELOR

Proiect Erasmus+

COMPASS – În sprijinul evaluării competențelor elevilor

Proiect nr. 2023-1-LT01-KA220-SCH-000156521

Co-funded by
the European Union

COMPASS
COMPETENCE
ASSESSMENT

Compendiu de literatură științifică despre dezvoltarea și evaluarea competențelor

Proiect Erasmus+

COMPASS – În sprijinul evaluării competențelor elevilor

Proiect nr. 2023-1-LT01-KA220-SCH-000156521

Srijinul acordat de Comisia Europeană în vederea realizării acestei publicații nu reprezintă o aprobare a conținutului. Acesta reflectă doar viziunea autorilor, iar Comisia nu poate fi trasă la răspundere pentru nicio posibilă utilizare a informației din această publicație.

Acest produs intelectual a fost conceput și dezvoltat de Parteneriatul strategic din cadrul proiectului „COMPASS – În sprijinul evaluării competențelor elevilor”.

Mulțumim tuturor partenerilor pentru contribuțiile lor valoroase:

Šiuolaikinių didaktikų centras, Lituania (coordonator proiect)

Mokyklų tobulinimo centras, Lituania

Asociația Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gândirii Critice, România

Innoline Oy, Finlanda

Autori: Rūta Girdzijauskienė, Päivi Nilivaara, Daiva Penkauskienė

Design logo: photo3idea_studio

Pictograme: Wanicon (Freepick)

Imagine copertă: Freepick

© Consorțiul Proiectului Erasmus+ „COMPASS – În sprijinul evaluării competențelor elevilor”

Această lucrare este autorizată sub Licența Publică Creative Commons Atribuire-Partajare în Condiții Identice 4.0 Internațional. Pentru a consulta textul acestei licențe, accesați <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/> sau trimiteți o scrisoare la adresa Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

Aprilie 2024

Cuprins

Introducere: despre această lucrare	4
Cum înseamnă „competență”?	5
Ce înțelegem prin dezvoltarea și evaluarea competențelor?	10
Care sunt elementele competenței?.....	13
Competențe transferabile, generice, disciplinare sau cheie?.....	17
Ce este educația bazată pe competențe?.....	19
Cum evaluăm?.....	24
Concluzii	32

Introducere: despre această lucrare

Prezentul **Compendiu de literatură științifică** a fost pregătit pentru a ajuta cadrele didactice din învățământul general să înțeleagă mai bine importanța dezvoltării și evaluării competențelor în activitatea școlară de zi cu zi. Pentru că termenul „competență” poate fi derutant, având mai multe sensuri asemănătoare, vom începe prin a defini în mod clar la ce ne referim prin „competență”, „dezvoltarea competențelor” și care sunt elementele acestora. De asemenea, vom aduce dovezi și argumente pentru a demonstra necesitatea dezvoltării competențelor. La final, vom aborda atât diversele metode prin care putem evalua competențele, cât și datele privitoare la eficacitatea acestora.

Această lucrare nu își propune să exploreze toate abordările științifice posibile pentru dezvoltarea și evaluarea competențelor, ci doar să prezinte o sinteză a abordărilor științifice cu privire la aceste chestiuni.

Alături de un material suplimentar (o analiză a documentelor educaționale relevante), **Compendiul** va servi drept material de sprijin pentru profesorii care vor încerca să aplice modelul de evaluare dezvoltat în cadrul parteneriatului.

Compendiul fost dezvoltat prin contribuția a patru organizații din trei state europene: organizațiile neguvernamentale *Centrul pentru Didactici Moderne* și *Centrul pentru Dezvoltare Școlară* din Lituania, organizația neguvernamentală *Asociația Lectura și Scrierea pentru Dezvoltarea Gândirii Critice România* din România și compania de consultanță *Innoline* din Finlanda.

Cum înseamnă „competență”?

De unde provine termenul?

Cuvântul „competență” vine din latinescul „competentia”, care în traducere strictă înseamnă „a întreba, a căuta sau a solicita împreună”. Are două sensuri primare: 1) calitatea sau starea de a avea un nivel suficient de cunoaștere, discernământ, abilitate sau un atu pentru o anumită sarcină sau aspect; 2) a dispune de suficiente resurse pentru necesitățile și confortul vieții¹. Această definiție complexă necesită o analiză mai atentă a sensului, conținutului și structurii competenței.

Care este explicația științifică?

Felul în care înțelegem și analizăm competențele este influențat de abordarea utilizată. Kubova-Semaka² a identificat șapte abordări:

- 1 Abordarea comportamentală sau personală, prin care abilitățile unei persoane sunt corelate cu perfecționarea sau efectuarea de activități complexe.
- 2 Abordarea funcțională, corelând abilitățile specifice cu cerințele concrete la locul de muncă.
- 3 Abordarea cognitivă, când discutăm despre potențialul unei persoane de a efectua sarcini în condiții ideale.
- 4 Abordarea competenței drept capacitate realizată și/sau dezvoltată, ținând cont de capacitatea unei persoane de a face față problemelor și a atinge obiective.
- 5 Abordarea localizată sau constructivistă, care se concentrează pe abilitatea de a efectua sarcini în funcție de mediu sau context.
- 6 Abordarea bazată pe valori, care pune accentul pe importanța valorilor în însușirea, realizarea și dezvoltarea competențelor.
- 7 Abordarea organizațională, care se axează pe efectuarea activităților în contextul unei organizații.

¹ Competence. (n. d.). In *Merriam-Webster Dictionary*. <https://www.merriam-webster.com/dictionary/competence>

² Kubova-Semaka, J. (2020). An Integral Approach to the Meaning of Competence. *Vilnius University Open Series*, 3, 120–135. doi:10.15388/SRE.2020.11.

Literatura științifică definește competența în moduri diferite, uneori chiar contradictorii. Meta-analiza realizată de Kennedy și Sundberg¹ subliniază că nu există o înțelegere comună a definiției competenței. Există diferite definiții care provin din mai multe surse: de la organizații internaționale, din documente de politici naționale și din cercetări academice. Fiecare propune abordări diverse pentru a integra variile competențe în programele școlare și practicile de evaluare. De exemplu, competența este definită astfel:

- 1 Un set de trăsături personale (abilități, cunoștințe, atitudini) pe care un individ le posedă sau trebuie să le dobândească pentru a efectua o anumită activitate într-un context specific, performanța putând varia de la un nivel de bază până la cel mai înalt nivel de excelență².
- 2 Un ansamblu de atribute (cunoștințe, atitudine, valori și abilități) necesare pentru a interpreta și a efectua anumite sarcini în situații specifice și în funcție de context, încorporând etica și valorile ca elemente fundamentale³.
- 3 Aptitudinea de a aborda în mod eficient situații comparabile prin mobilizarea de resurse cognitive multiple în mod conștient, pertinent și creativ: cunoștințe, abilități, valori, atitudine, evaluare și raționament⁴.
- 4 Ansamblul de resurse (cunoștințe și abilități) de care o persoană trebuie să dispună pentru a se implica adecvat în contexte specializate și, la nivel general, pentru a-și urma dezvoltarea personală și profesională⁵.
- 5 Efectuarea completă și eficientă a diverselor sarcini, de la un nivel de bază până la cel mai înalt nivel de măiestrie⁶.
- 6 Abilitatea unui individ de a face față provocărilor în diverse contexte, prin utilizarea capacităților cognitive și noncognitive. Această definiție sugerează că fiecare competență se bazează pe un sistem ce pune în mișcare un set de factori cognitivi, motivaționali, etici, sociali și volitivi care facilitează performanța în diferite contexte și situații⁷.

¹ Kennedy, T. J., & Sundberg, C. W. (2020). 21st Century Skills. In B. Akpan, & T. J. Kennedy (Eds.), *Science Education in Theory and Practice*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-43620-9_32

² Sampson, D., & Fytros, D. (2008). Competence Models in Technology-Enhanced Competence-Based Learning. In H. H. Adelsberger, Kinshuk, J. M. Pawlowski, & D. G. Sampson (Eds.), *Handbook on Information Technologies for Education and Training* (pp. 157–177). Springer Berlin. <https://doi.org/10.1007/978-3-540-74155-8>

³ Gonczi, A., & Athanasou, J. (1996). Instrumentación de la educación basada en competencias. In *Perspectiva de la teoría y la práctica en Australia* (pp. 274–275). Limusa.

⁴ Gozzi, F., Bordin, R. A., Bacelar A. G., & Urpia, C. (2020). Philippe Perrenoud and the discourse of competence in education. *International Journal of Development Research*, 10(12), 42918–42924. <https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/20565.pdf>

⁵ Marzano, A., Vegliante, R., & Iannotta, I. S. (2015). *The Construction of Tools for Competences Assessment*. Proceedings of EDULEARN15 Conference 6th–8th July 2015, Barcelona, Spain. https://www.academia.edu/14204862/THE_CONSTRUCTION_OF_TOOLS_FOR_COMPETENCES_ASSESSMENT

⁶ Cheetham, G., & Chivers, G. (1996). Towards a Holistic Model of Professional Competence. *Journal of European Industrial Training*, 20(5), 20–30. <https://doi.org/10.1108/03090599610119692>

⁷ Vainikainen, M-P., & Nilivaara, P. (2022). Laaja-alainen osaaminen uuden vuosituhannen koulutuspoliittisissa keskusteluissa. In N. Hienonen, P. Nilivaara, M. Saarnio, & M-P. Vainikainen (Eds.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa: Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (ss. 13–22). Gaudeamus.

De regulă, competențele sunt transdisciplinare. Din acest motiv, nu sunt corelate cu o anumită disciplină, ci sunt relevante pentru anumite domenii.

Câte competențe există și de câte tipuri sunt acestea?

În analiza lor, ce avut la bază 18 lucrări, Voogt și Roblin¹ au relevat că următoarele competențe au fost menționate cel mai des: colaborarea, comunicarea, literația digitală și media, abilitățile cultural-sociale și spiritul civic. Acestea au fost incluse în toate modelele analizate. Gândirea critică, creativitatea și rezolvarea de probleme au fost și ele evidențiate în majoritatea modelelor. Primele modele, dezvoltate la începutul mileniului, au fost actualizate în ultimii ani pentru a sublinia impactul dezvoltării tehnologice și al crizei climatice.

Ce este important de avut în vedere?

Competența nu ține doar de cunoștințe, tehnici sau măiestrie. De fapt, reprezintă un sistem de cunoștințe și abilități de care un individ are nevoie pentru a trăi și a acționa într-un anumit context. Competențele se clădesc pe cunoștințe și contribuie la abilitatea de a procesa, a evalua și, mai presus de orice, a folosi cunoștințele în mod etic. Așadar, acestea presupun existența unor atitudini propice și a voinței de a folosi cunoștințele și abilitățile în diverse situații, într-o lume complexă². Analizând atent conceptul de competență, putem identifica patru aspecte.

Complexitate

Competențele presupun un ansamblu de abilități cognitive, interpersonale și tehnice corelate. Cunoștințele, abilitățile, valorile și atitudinile sunt necesare în orice domeniu de activitate și se manifestă ca un set complementar de elemente care interacționează. Chiar și atunci când competențele sunt definite ca un spectru larg de cunoștințe, complexitatea este dată de varietatea acestora: cunoștințele și înțelegerea (cunoștințele teoretice ale unei discipline, abilitatea de a ști și a înțelege), a ști cum să te porți (aplicarea practică a cunoștințelor existente în situații concrete), a ști cum să fii ca persoană (valorile ca parte a vieții și a conviețuirii în context social). Competențele mai includ și un ansamblu de atribute personale (despre cunoștințe și aplicarea lor, atitudini, abilități și responsabilități), care descriu cât de bine poate o persoană să aplice acele cunoștințe și abilități. Complexitatea competențelor provine din nevoia de a integra și a echilibra aceste elemente.

Contextualitate

Competențele fac referire la abilități, aptitudini și cunoștințe pe care indivizii le posedă și utilizează pentru a se orienta și a interacționa în mod eficient în contexte sociale și culturale. Competențele pot avea o complexitate variată, în funcție de contextul specific

¹ Voogt, J., & Roblin, N. P. (2012). A comparative analysis of international frameworks for 21st century competences: Implications for national curriculum policies. *Journal of Curriculum Studies*, 44 (3), 299–321. <https://doi.org/10.1080/00220272.2012.668938>

² Luostarinen, A., & Nilivaara, P. (2019). Laaja-alaisen osaamisen arviointi. In A. Luostarinen & J.H. Nieminen (Eds.), *Arviointin käsikirja*. PS-kustannus.

sau domeniul de expertiză. O competență considerată crucială într-un anumit domeniu ar putea să nu fie la fel de importantă într-un alt domeniu. Ce este considerat esențial într-o anumită situație ar putea fi neimportant sau chiar inadecvat într-un alt context. Relațiile, tradițiile, regulile, valorile și obiceiurile determină așteptările pe care le avem de la un individ. În consecință, indivizii vor depune eforturi pentru a rezolva o problemă sau a efectua o sarcină într-o anumită situație, iar astfel competențele relevante se materializează.

Capacitate de acțiune (*Agency*)

La bază, competențele se dezvoltă prin exersare într-o situație dată. Astfel, activitățile orientate spre competențe presupun capacitate de acțiune proprie, adică adaptabilitate, motivație, mobilizare și utilizarea strategiilor metacognitive. Competența presupune cunoaștere și capacitatea de a utiliza un set complex de abilități și cunoștințe în contexte și situații specifice¹. În acest context, capacitatea de acțiune este definită prin autonomie și luarea propriilor decizii. În sine, competențele nu reprezintă cunoștințe sau atitudini. Ele mobilizează, integrează și direcționează toate resursele indivizilor. Accesul la cunoștințe și dezvoltarea acestora în scopul rezolvării de probleme necesită atitudini proactive, mobilizarea capacităților relevante, decizii conștiente, gândire rațională și asumarea responsabilității².

Dinamism

Natura dinamică a competențelor provine din ideea că acestea pot fi dezvoltate, adaptate, și perfecționate în decursul timpului prin învățare aprofundată și experiență. Competențele sunt interconectate, acestea materializându-se într-o anumită combinație. Cu alte cuvinte, nu toate competențele sau elementele lor sunt la fel de importante pentru o anumită sarcină, iar nivelul de importanță poate varia în diferitele etape ale sarcinii. Ținând cont de natura lor dinamică, putem descrie competențele ca fiind o rețea influențată de diverși factori, printre care se numără cunoașterea declarativă (*know-what*), cunoașterea procedurală (*know-how*), cunoașterea contextuală (coordonarea celor două tipuri menționate anterior), precum și metacunoașterea (cunoașterea proceselor cognitive proprii) și strategiile de reglare metacognitivă³.

¹ Halimi, K., & Seridi-Bouchelaghem, H. (2021). Students' competencies discovery and assessment using learning analytics and semantic web. *Australasian Journal of Educational Technology*, 37(5), 77–97.
<https://doi.org/10.14742/ajet.7116>

² Gozzi, F., Bordin, R. A., Bacelar A. G., & Urpia, C. (2020). Philippe Perrenoud and the discourse of competence in education. *International Journal of Development Research*, 10(12), 42918–42924.
<https://www.journalijdr.com/sites/default/files/issue-pdf/20565.pdf>

³ Marzano, A., Vegliante, R., & Iannotta, I. S. (2015). *The Construction of Tools for Competences Assessment*. Proceedings of EDULEARN15 Conference 6th–8th July 2015, Barcelona, Spain.
https://www.academia.edu/14204862/THE_CONSTRUCTION_OF_TOOLS_FOR_COMPETENCES_ASSESSMENT

La ce concluzii putem ajunge?

Există diverse abordări și definiții ale competenței. Fiecare dintre acestea subliniază natura complexă a competenței, descriind-o ca manifestarea abilității/capacității unui individ într-o anumită circumstanță sau context. În cadrul proiectului nostru, vom defini competența astfel: Competența reprezintă totalitatea cunoștințelor, atitudinilor, abilităților și valorilor unui individ, manifestate prin acțiuni concrete. Ea reprezintă abilitatea unei persoane de a acționa într-o situație care necesită o soluție specifică. În contextul învățării, competența denotă o calitate pe care cel care învață o dobândește, un potențial de reflecție și acțiune pe care îl posedă.

Ce înțelegem prin dezvoltarea și evaluarea competențelor?

Ce se află la baza manifestării competențelor?

În ultimele decenii, politicile educaționale din diferite țări s-au orientat spre un model curricular bazat pe competențe. Educația are ca prioritate dezvoltarea competențelor pentru pregătirea indivizilor pentru un viitor imprevizibil, creșterea capacității de inserție profesională, încurajarea gândirii critice, promovarea adaptabilității, încurajarea învățării pe tot parcursul vieții, abordarea naturii globale a diverselor domenii și integrarea eficientă a tehnologiei. Dezvoltarea competențelor îi ajută pe indivizi să participe în mod activ în societate și să se adapteze la un mediu de lucru aflat în continuă schimbare. Sociologii¹ consideră competențele ca fiind esențiale pentru participarea activă și contribuția indivizilor în societate, orientarea în cadrul structurilor sociale, abordarea provocărilor din societate, recunoașterea și înțelegerea problemelor sociale care afectează persoanele și comunitățile și pentru luarea de decizii ținând cont de consecințele morale și etice în context social.

Importanța dezvoltării competențelor a început să fie evidențiată în dezbaterile despre politicile educaționale internaționale în anii 1990. La baza acestui fapt a stat percepția conform căreia cerințele pieței muncii erau în schimbare, odată cu progresul tehnologiei care reducea numărul sarcinilor de rutină și creștea nevoia de a opera cu informații, aceasta presupunând abilitatea de a gestiona probleme majore și complexe, interacțiunea cu ceilalți, rezolvarea de probleme și adaptarea în situații neprevăzute. Mai mult, reprezentanții din mediul de afaceri și industrie și-au exprimat îngrijorarea legat de faptul că sistemele de învățământ tradiționale, care foloseau învățarea bazată pe discipline, nu erau capabile să formeze tineri care să posede abilitățile necesare în mediul profesional al viitorului. De asemenea, dorința de a moderniza sistemele de învățământ pentru noul mileniu nu a venit doar din mediul profesional, ci și din partea multor organizații internaționale, factori de decizie din învățământ, cercetători și cadre didactice².

¹ Serpa, S., & Sá, M. J. (2018). *Exploring Sociology of Education in the Promotion of Sustainability Literacy in Higher Education. The Journal of Social Sciences Research*, 5(1), 101–116. <https://ideas.repec.org/a/arp/tjssrr/2019p101-116.html>

² Vainikainen, M-P., & Nilivaara, P. (2022). Laaja-alainen osaaminen uuden vuosituhannen koulutuspoliittisissa keskusteluissa. In N. Hienonen, P. Nilivaara, M. Saarnio, & M-P. Vainikainen (Eds.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa: Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (ss. 13–22). Gaudeamus.

Care este importanța dezvoltării competențelor în învățământul general?

Ideea învățării în vederea dezvoltării de competențe a venit atât dinspre piața muncii, cât și din învățământul superior. Azi, sistemele de învățământ preuniversitar au început și ele să fie axate pe dezvoltarea de competențe. Pentru a rezuma literatura vastă cu privire la dezvoltarea competențelor în școală, argumentele menționate cel mai frecvent în sprijinul acestui tip de educație sunt:

Pregătirea pentru lumea reală: școala secolului XXI nu mai reprezintă o fortăreață a cunoașterii izolată de restul lumii. Învățarea bazată pe competențe își propune să îi pregătească pe elevi pentru provocările și scenariile reale cu care s-ar putea confrunța în viața privată și profesională, și de asemenea, să se implice în rezolvarea viitoarelor probleme ale societății încă din școală. Învățarea bazată pe competențe îi ajută pe elevi să devină flexibili și să se poată orienta în diferite situații, domenii și provocări. Școala nu este considerată o etapă de pregătire pentru viață, ci ea însăși face parte din viața reală.

Creativitatea, gândirea critică și rezolvarea de probleme sunt abilități esențiale pentru toate persoanele, permițându-le să analizeze situații, să genereze idei, să ia decizii în cunoștință de cauză și să rezolve probleme complexe în mod eficient. Aceste calități sunt foarte apreciate în învățare, la locul de muncă și în viața de zi cu zi.

Învățarea personalizată: Învățarea bazată pe competențe duce la o experiență de învățare mai personală și mai flexibilă. Definirea competenței ca un set de cunoștințe, abilități și valori care se manifestă într-o situație sau un context specific demonstrează că este dificil să identificăm delimitări universale pentru competență. Elevii fac progrese în ritmul lor, asigurându-se că au înțeles în profunzime un concept înainte să treacă la următorul. Învățarea pe bază de competențe se pliază pe stiluri și abilități de învățare diverse. Ea le permite elevilor să avanseze în ritmul propriei înțelegeri, garantând astfel că fiecare elev are oportunitatea de a reuși.

Sistemele tradiționale de învățământ nu sunt întotdeauna adaptate la nevoi, care se schimbă în ritm alert. Tranziția spre învățarea bazată pe dezvoltarea de competențe necesită abordări noi, medii noi de învățare, metodologii și modele de predare diferite. Având în vedere relația strânsă dintre metodele de predare, obiectivele educaționale și evaluare, este important să reflectăm asupra practicilor de evaluare din această nouă perspectivă.

De ce este importantă evaluarea competențelor?

Evaluarea este una dintre cele mai importante etape ale procesului de învățare. Reușita acestui proces este strâns legată de evaluare. Aceasta îi ajută pe elevi să recunoască rezultatele învățării, să fie conștienți de progresul realizat și să își ajusteze învățarea, să își asume o responsabilitate mai mare pentru propria învățare și să-și dezvolte profilul individual de învățare. Așadar, evaluarea eficientă poate fi privită în sine ca o metodă de dezvoltare a competențelor³. Din păcate, până și cele mai avansate sisteme de învățământ prezintă adesea un defect fundamental: procesul de evaluare se bazează în cea mai mare parte pe cunoștințe. Conform lui Kimber și Wyatt-Smith⁴, sistemele tradiționale de evaluare nu sunt adecvate pentru mediile de învățare multimodală, pentru evaluarea gândirii critice, a rezolvării de probleme, a creativității, a colaborării și a lucrului în echipă. Ținând cont de natura complexă a competențelor, de diversitatea lor și de faptul că exprimarea lor este condiționată de situația sau contextul de învățare, evaluarea competențelor rămâne printre provocările-cheie ale învățării bazate pe competențe.

La ce concluzii putem ajunge?

Dorința de a trece la învățarea bazată pe dezvoltarea de competențe a apărut în preajma anului 2000, din mai multe surse: organizații internaționale, factori de decizie din învățământ, cercetători din domeniu și cadre didactice. Importanța dezvoltării competențelor se bazează pe nevoia unui individ de a se adapta la cerințele unui mediu în continuă schimbare și de a face față provocărilor vieții private, profesionale și sociale; pe scurt, a fi capabil să utilizeze cunoștințele și abilitățile proprii într-o varietate de circumstanțe și situații relevante.

³ Bordas, M. I. & Cabrera, F. A. (2001). Estrategias de evaluación de los aprendizajes centrados en el proceso. *Revista Española de Pedagogía*, 59(218), 25–48. <http://www.jstor.org/stable/23765840>

⁴ Kimber, K., & Wyatt-Smith, C. (2010). Secondary students' online use and creation of knowledge: Refocusing priorities for quality assessment and learning. *Australasian Journal of Educational Technology*, 26(5), 607-625. <http://dx.doi.org/10.14742/ajet.1054>

Care sunt elementele competenței?

Există un consens cu privire la ce reprezintă competența?

A înțelege ce ascunde conceptul de competență presupune analizarea diverselor cadre bazate pe cercetare concepute de diverse organizații: universități, institute științifice, agenții etc. Din nefericire, nu există un model teoretic general sau o definiție a competenței acceptată la scară largă⁵.

Există numeroase modele și cadre care propun o varietate de perspective cu privire la structura competenței. Majoritatea descriu competența ca o combinație între cunoștințe, abilități, și atitudini, iar unele includ și valorile și/sau voința. Sampson și Fytros⁶ au identificat dimensiunile de bază ale termenului „competență”: trăsăturile unui individ (cunoștințe, abilități, atitudini), care se manifestă în măsuri diferite în diverse circumstanțe. Elemente similare ale competenței au fost identificate într-o varietate de contexte educaționale. Cele trei elemente menționate anterior sunt prezentate și în documentul de referință al Comisiei Europene cu privire la competențele de bază pentru învățarea pe tot parcursul vieții⁷. „Substratul” competenței arată diferit în funcție de domeniile de interes ale autorilor și contextul în care competențele sunt exprimate.

⁵ Vainikainen, M-P., & Nilivaara, P. (2022). Laaja-alainen osaaminen uuden vuosituhannen koulutuspoliittisissa keskusteluissa. In N. Hienonen, P. Nilivaara, M. Saarnio, & M-P. Vainikainen (Eds.), *Laaja-alainen osaaminen koulussa: Ajattelijana ja oppijana kehittyminen* (ss. 13–22). Gaudeamus.

⁶ Sampson, D., & Fytros, D. (2008). Competence Models in Technology-Enhanced Competence-Based Learning. In H. H. Adelsberger, Kinshuk, J. M. Pawlowski, & D. G. Sampson (Eds.), *Handbook on Information Technologies for Education and Training* (pp. 157–177). Springer Berlin. <https://doi.org/10.1007/978-3-540-74155-8>

⁷ European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, (2019). *Key competences for lifelong learning*, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2766/569540>

Care este consensul?

Structura clasică a competențelor include cunoștințele, abilitățile, atitudinile și valorile. **Cunoștințe** – reprezintă concepte consacrate, informații factuale și statistice, idei și teorii; **abilități** – capacitatea de a folosi cunoștințele pentru a obține un rezultat; **atitudini** – dispoziția sau starea de spirit propice reacției sau acțiunii; **valori** – credințe, norme etice.

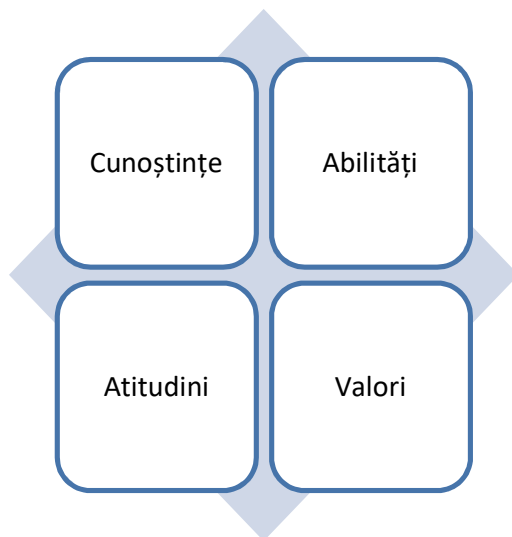

Figura 1. Cele patru elemente ale competenței

Cunoștințele constituie elementul fundamental al competențelor⁸. În absența lor, indivizii nu dispun de înțelegerea de bază necesară pentru a lua decizii în cunoștință de cauză și a acționa în mod adecvat⁹. Abilitățile reprezintă deprinderi practice pe care indivizii le dezvoltă în scopul efectuării unor sarcini sau activități specifice. Valorile cuprind principiile fundamentale, convingerile și preceptele etice care ghidează comportamentul și deciziile unui individ. Atitudinile reprezintă dispozițiile, orientările sau stările de spirit ale unui individ. În Figura 1 de mai sus, cele patru elemente sunt reprezentate uniform, deoarece importanța lor este egală în contextul învățării.

⁸ OECD. (2018). *The future of education and skills. Education 2030*. OECD.

[https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20\(05.04.2018\).pdf](https://www.oecd.org/education/2030/E2030%20Position%20Paper%20(05.04.2018).pdf)

⁹ Marzano, R., & Kendall, J. (2008). *Designing and assessing educational objectives: Applying the new taxonomy*. Corwin Press.

<http://dspace.vnbrims.org:13000/jspui/bitstream/123456789/4577/1/Designing%20and%20Assessing%20Educational%20Objectives%20Applying%20the%20New%20Taxonomy.pdf>

Cum poate reprezentarea unui aisberg să ne ajute să înțelegem structura competenței?

Spencer și Spencer¹⁰ au sugerat utilizarea modelului aisbergului pentru identificarea competențelor. Modelul aisbergului este o metaforă utilă pentru a înțelege natura nuanțată a competențelor. Acesta subliniază importanța de a recunoaște și a dezvolta atât aspectele vizibile, cât și invizibile ale abilităților unui individ în contextul învățării.

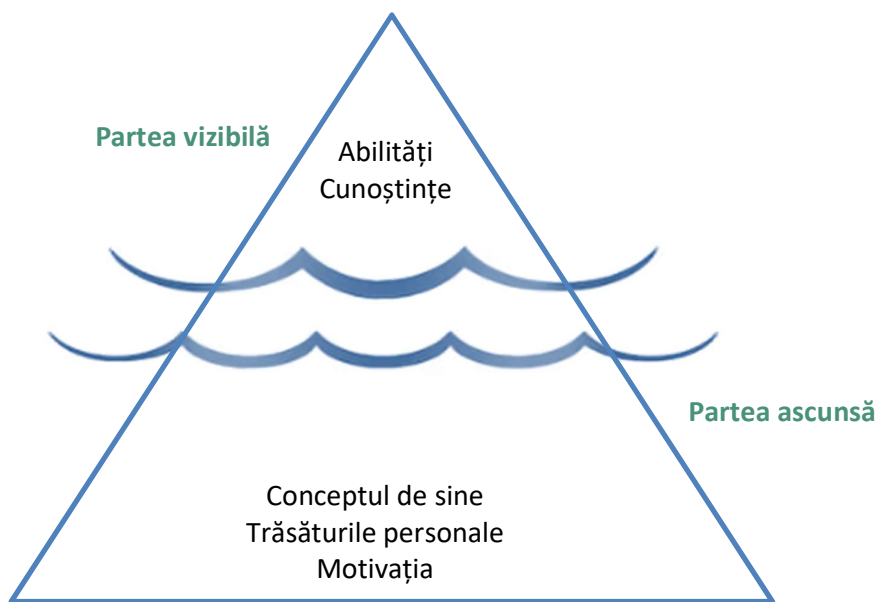

Figura 2. Aisbergul competențelor (Spencer și Spencer, 1993)

Aisbergul competențelor este un model care reprezintă vizual diferitele straturi ale competențelor. La fel ca în cazul unui aisberg, doar o mică parte este vizibilă la suprafață. Acest model este des utilizat în domeniul leadershipului și al resurselor umane. Aisbergul implică în mod obișnuit două părți principale: partea vizibilă și cea ascunsă. Abilitățile și deprinderile sunt ușor de observat și cuantificat. Ele reprezintă aspectele tangibile ale competenței și pot fi evaluate ușor. De pildă: abilități tehnice, cunoștințe specifice și de specialitate. Partea ascunsă se află dincolo de suprafață și cuprinde aspectele mai puțin evidente și mai subiective ale competenței. Printre acestea se numără calități precum inteligența emoțională, abilitățile interpersonale, adaptabilitatea și alte competențe non-tehnice care pot să nu fie evidente, dar care joacă un rol esențial în eficiența și succesul persoanei. Conform modelului, aspectele vizibile sunt esențiale însă și aspectele invizibile sunt la fel de importante pentru dezvoltarea personală și profesională.

¹⁰ Spencer, L. M., & Spencer, S. M. (1993). *Competence at work: Models for superior performance*. John Wiley & Sons, Inc.

La ce concluzii putem ajunge?

Chiar dacă autorii descriu structura competenței în moduri diferite, elementele esențiale sunt cunoștințele, atitudinile, abilitățile și valorile. Aceste elemente se regăsesc în majoritatea definițiilor. Unele sunt ascunse, altele sunt ușor vizibile, însă toate sunt extrem importante.

Competențe transferabile, generice, disciplinare sau cheie?

De ce există atâtea denumiri?

Competențele transferabile (de exemplu: creativitatea, colaborarea, rezolvarea de probleme, gândirea critică) pot fi aplicate sau transferate în diferite arii de conținut și domenii transdisciplinare, precum și în contexte noi și nefamiliare în afara sălii de clasă. Mai mult, există cunoștințe și abilități transferabile care sunt utilizate în învățare atât în cadrul unei arii de conținut, cât și în context transdisciplinar. Cunoștințele transferabile sunt rezultatul învățării profunde, „inclusiv cunoștințe de conținut într-un anumit domeniu și cunoștințe despre cum, de ce și când să le aplicăm pentru a răspunde la întrebări și a rezolva probleme”¹.

Competențele-cheie sunt definite ca un set de abilități și deprinderi considerate fundamentale pentru dezvoltarea personală, incluziunea socială și inserția în mediul profesional². De pildă: literația, spiritul civic, conștientizarea culturală, multilingvismul, abilitățile digitale, antreprenoriatul.

Competențele generice sunt cele care nu se limitează la un anumit context, ci ar putea fi aplicate în diverse contexte, domenii și discipline. Lista competențelor generice diferă de la o țară la alta. Lista și conținutul competențelor relevante depind și de alți factori: domeniul de activitate, grupul-țintă căruia i se adresează, regulile profesionale sau de la locul de muncă, contextul cultural etc.

Competențele disciplinare se referă la un anumit subiect sau domeniu de studiu. Adeseori, aceste competențe sunt mult mai specifice și pot să includă și abilități tehnice sau cunoștințe de specialitate într-un anumit domeniu. Ele sunt considerate esențiale pentru succesul într-o anumită profesie sau domeniu de studiu, de exemplu: limbajele de programare pentru un dezvoltator de software, cunoștințe medicale pentru personalul din domeniul sănătății, abilități de analiză financiară pentru un contabil sau cunoștințe de drept pentru un avocat.

¹ Pellegrino, J. W., & Hilton, M. L. (Eds.). (2012). *Education for life and work: Developing transferable knowledge and skills in the 21st century*. National Academies Press. https://hewlett.org/wp-content/uploads/2016/08/Education_for_Life_and_Work.pdf

² Council of the European Union. (2018). Council recommendations of 22 May 2018 on key competences for lifelong learning. *Official Journal of the European Union*, C189/1. [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32018H0604(01))

Care este diferența?

Competențele-cheie sunt mai strâns legate de piața muncii. Competențele generice și cele transferabile sunt asemănătoare prin prisma faptului că ambele pot fi aplicate într-o varietate de arii de conținut și contexte, putând fi dezvoltate în diverse discipline academice. În multe cazuri, cei doi termeni sunt sinonimi. Competențele disciplinare diferă față de celelalte trei tipuri deoarece țin de discipline sau domenii de studiu specifice. Aceste diferențe ne ajută să înțelegem diversele aspecte ale competențelor de care indivizii dispun sau pe care le dezvoltă în medii de instruire.

La ce concluzii putem ajunge?

Diferențele terminologice sunt cauzate de tradiții, contexte și perioade de timp, precum și de gruparea și regrouparea competențelor în diverse subdiviziuni.

În context școlar, mai multe țări folosesc deseori termenul „competențe generice”. Acestea sunt percepute ca fiind transferabile de la o disciplină la alta sau de la un context școlar la altul. Totodată, ele se manifestă în contexte și situații specifice, fiind evaluate corespunzător.

Ce este educația bazată pe competențe?

Educația bazată pe competențe înseamnă, în termeni științifici, o abordare educațională prin care elevii deprind competențe specifice în ritmul propriu, nu în ritmul impus de o programă predeterminată. Conform lui Levine și Patric³, educația bazată pe competențe este un sistem în care:

Elevii sunt capacitați zi de zi să ia decizii importante despre experiența lor de învățare, cum vor crea și vor pune în aplicare cunoștințele și cum vor demonstra ceea ce au învățat. Evaluarea este o experiență de învățare pozitivă și plină de sens. Aceasta îi capacitează pe elevi și are ca rezultat date oportune, relevante și aplicabile. Elevii primesc sprijin diferențiat la timpul potrivit, în funcție de nevoile individuale de învățare. Progresul elevilor se bazează pe demonstrarea competenței, nu pe timpul petrecut la pupitru. Elevii învață activ prin diverse căi, într-un ritm variat. Cultura, structura și pedagogia școlilor și ale sistemului de învățământ încorporează strategii pentru a garanta echitate pentru fiecare elev. Așteptările riguroase, comune pentru învățare (cunoștințe, abilități și dispoziții) sunt explicite, transparente, măsurabile și transferabile (p.3).

Educația care vizează dezvoltarea de competențe nu a apărut într-un mediu izolat. Aceasta trece printr-o schimbare fundamentală, odată cu paradigmele educaționale în schimbare: de la învățarea bazată pe conținut la învățarea bazată pe competențe, de la învățarea axată pe timp la învățarea axată pe rezultate, de la lecții la experiențe, de la evaluare la feedback, de la învățarea planificată de profesor la învățarea planificată în colaborare cu elevii, de la învățarea tradițională la învățarea personalizată bazată pe competențe.

³ Levine, E., & Patric, S. (2019). *What is competency-based education? An updated definition*. Aurora Institute. <https://aurora-institute.org/wp-content/uploads/what-is-competency-based-education-an-updated-definition-web.pdf>

Învățământul orientat spre dezvoltarea de competențe dă rezultate la toate nivelurile: politica educațională generală, cultura organizațională, predarea la clasă.

EDUCAȚIA TRADIȚIONALĂ	VERSUS	EDUCAȚIA PERSONALIZATĂ, BAZATĂ PE COMPETENȚE
Învățarea are loc într-o sală de clasă tradițională, adaptându-se doar puțin sau deloc la interesele sau nevoile de învățare ale elevilor.	CULTURA ȘCOLARĂ	Elevii beneficiază de o gamă largă de experiențe de învățare la școală, în mediul online sau în comunitate. Școlile susțin un sentiment de apartenență, încurajează o mentalitate de creștere și promovează importanța relațiilor în experiențe de învățare relevante și pline de sens.
Fiecare clasă are un cadru didactic care predă lecții parcurgând programa școlară, cu mici diferențe.	PREDAREA	Profesorii lucrează în colaborare cu elevii și parteneri din comunitate pentru a concepe un plan de învățare personalizat pentru fiecare elev, ținând cont de interese, nevoi de învățare și datele obținute în timp real. Parcursul de învățare personalizat se pliază pe interesele și nevoile de învățare ale elevilor.
Evaluarea are loc la momente specifice pentru a verifica și a ierarhiza elevii. Există o singură șansă de a trece prin evaluarea sumativă la finalul anului.	SISTEMUL DE EVALUARE	Un sistem de evaluare cuprinzător reprezintă o parte integrantă a sistemului de învățământ. Evaluarea formativă ghidează predarea în fiecare zi. Elevii colaborează cu profesorii pentru a decide când și cum să demonstreze ce au învățat și beneficiază de mai multe ocazii pentru a demonstra nivelul de stăpânire a competenței.
Elevii trebuie să se ridice la nivelul specific al clasei și să atingă standardele din mediul profesional și învățământul superior.	NIVELUL DE PREGĂTIRE PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR ȘI CARIERĂ	Elevii trebuie să fie stăpâni pe competențe aflate în concordanță cu standardele pentru accesul la învățământul superior și carieră, prin obiective de învățare clare și transferabile.
Elevii progresează în ritmul impus de profesor, chiar dacă încă nu stăpânesc competența sau au nevoie de mai mult timp.	RITMUL DE ÎNVĂȚARE	Elevii au acces la sprijin personalizat atât la școală, cât și în afara școlii. Astfel, ei primesc ce le este necesar, la momentul potrivit.
Notele sunt bazate pe norme și reflectă standardele disciplinelor. De obicei, sunt bazate pe medii periodice și un examen final.	NOTAREA	Notele reflectă nivelul de stăpânire a competențelor. Dacă elevii nu obțin creditele necesare, pe fișele matricole sunt menționate competențele care trebuie să fie dezvoltate în continuare, nu întregul curs.

Figura 3. Educația tradițională versus educația personalizată, bazată pe competențe⁴

⁴ *The Difference between Traditional Education and Personalized, Competency-Based Education.* (2022, September 22). KnowledgeWorks. <https://knowledgeworks.org/resources/competency-based-versus-traditional/>

Figura 3 prezintă caracteristicile educației bazate pe competențe, ținând cont de șase dimensiuni: cultura școlară, predarea, sistemul de evaluare, nivelul de pregătire pentru învățământul superior și carieră, ritmul de învățare și notarea. Putem observa că educația bazată pe competențe se aseamănă cu educația personalizată. Ambele se concentrează pe adaptarea învățării la nevoile individuale ale fiecărui elev. În învățarea bazată pe competențe, elevii fac progrese în ritmul lor propriu, demonstrând faptul că stăpânesc o competență înainte de a trece la următoarea. Învățarea personalizată pune accentul și pe predarea individualizată, permițându-le elevilor să exploreze propriile interese și stiluri de învățare. Ambele abordări își propun să ofere o experiență de învățare mai personală și mai eficientă pentru elevi.

Educația bazată pe competențe nu pune profesorul în centrul procesului de învățare, ci elevul. El trebuie să fie pregătit pentru a trăi în lumea reală și a-și juca rolul în societate cât mai bine posibil.

Rezumat al caracteristicilor educației bazate pe competențe^{5 6 7}

Printre elementele sale esențiale se numără:

- **Ritm individualizat.** Elevii parcurg materialele în ritmul lor. Aceștia avansează odată ce au demonstrat că stăpânesc conținutul, indiferent cât de mult ar dura să ajungă în acel punct.
- **Obiective de învățare clare.** Competențele sunt definite în mod clar, subliniind ce trebuie să știe sau să facă un elev. Aceste obiective dirijează procesul de învățare.
- **Parcurs de învățare flexibil.** Elevii pot să aleagă parcursuri diferite pentru a dezvolta aceeași competență. Acest lucru creează experiențe de învățare mai personale, adaptate la atuurile și nevoile fiecăruia.
- **Evaluarea nivelului de stăpânire a competenței.** Scopul evaluării este de a determina dacă un elev a ajuns să stăpânească o anumită competență. Acest lucru implică adesea forme diverse de evaluare, precum examinări, proiecte și demonstrații practice.
- **Feedback și sprijin.** Se oferă feedback în mod continuu pentru a-i ajuta pe elevi să înțeleagă progresul realizat și ce domenii necesită îmbunătățiri. Există mecanisme de sprijin care îi ajută pe elevi să își atingă obiectivele de învățare.

⁵ Colby, R. L. (2017). *Competency-Based Education: A New Architecture for K-12 Schooling*. Harvard Education Press.

⁶ Gervais, J. (2016). The operational definition of competency-based education. *The Journal of Competency-Based Education*, 1(2), 98–106. <https://doi.org/10.1002/cbe2.1011>

⁷ Curry, L., & Docherty, M. (2017). Implementing competency-based education. *Collected Essays on Learning and Teaching*, 10, 61–73. <http://dx.doi.org/10.22329/celt.v10i0.4716>

Pentru implementarea educației bazate pe competențe este nevoie de o generație nouă de profesori care să poată evalua învățarea, să construiască comunități care să colaboreze, să cultive apartenența, să încurajeze învățarea dirijată de elev și să reconsidere conceptele de timp și spațiu⁸.

Figura 4. Competențele profesorilor conform GOA⁹

⁸ Global Online Academy. (n. d.). <https://globalonlineacademy.org/>

⁹ Cummings, J., & Tahir, S. (2022, November 01). *Educator Competencies: Shifting Teacher Practice*. Global Online Academy. <https://globalonlineacademy.org/insights/articles/educator-competencies-shifting-teacher-practice>

Într-un mediu de învățare bazat pe competențe, profesorii trebuie să aibă o înțelegere solidă a competențelor pe care elevii trebuie să le dobândească. Profesorii trebuie să fie capabili să evalueze progresul elevilor în dezvoltarea acestor competențe și să ofere sprijin ținut pentru ca elevii să își atingă obiectivele de învățare. De asemenea, profesorii trebuie să aibă abilități de abordare a învățării personalizate. Acest lucru înseamnă să fie capabili să adapteze predarea în funcție de nevoile și de stilul de învățare ale fiecărui elev. Ei trebuie să poată preda diferențiat, să ofere feedback personalizat și să creeze oportunități ca fiecare elev să demonstreze, prin diverse metode, că a învățat.

Per ansamblu, profesorii care activează într-un mediu de învățare bazat pe competențe trebuie să fie informați, flexibili și să pună elevii în centrul activității de predare. Ei trebuie să fie capabili să adapteze strategiile de predare la nevoile variate ale elevilor și să îi ajute să își dezvolte competențele pentru succes în viața academică și profesională.

O programă bazată pe competențe sau îmbogățită prin competențe?

Cel mai frecvent, acești termeni sunt utilizați ca sinonime, fără să ne gândim la diferențele dintre ei. Pentru a rezuma literatura vastă și complexă despre acest subiect, putem spune că:

programa bazată pe competențe reprezintă un ansamblu coerent de elemente având ca rezultat învățarea și evaluarea bazate pe competențe. O programă bazată pe competențe include principii, obiective, competențe și indicatori, structura programei, unități de învățare, procese de învățare, resurse și principii de evaluare.

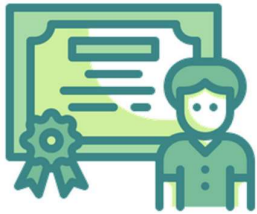
programa îmbogățită prin competențe face referire la competențe, fără a specifica însă cum să le dezvoltăm și/sau să le evaluăm.

La ce concluzii putem ajunge?

Educația bazată pe competențe este un concept vast, caracterizat prin diverse aspecte cu privire la predare, învățare și factori de mediu: cultura școlară, instruirea, sistemul de evaluare, ritmul de învățare, notarea etc.

Educația bazată pe competențe este asemănătoare în fond cu abordarea modernă a învățării personalizate.

Cum evaluăm?

Ce presupune evaluarea competențelor?

Evaluarea bazată pe competențe reprezintă un tip de evaluare corelat direct cu un set de rezultate generale sau specifice. Toate părțile interesate din cadrul procesului de evaluare pot să realizeze o judecată suficient de obiectivă cu privire la rezultatele elevilor și/sau progresul demonstrat.

Evaluarea competențelor reprezintă o abordare a evaluării abilităților și a cunoștințelor unui individ prin prisma competențelor specifice necesare pentru o anumită sarcină sau rol. Spre deosebire de metodele tradiționale care se concentrează doar pe reușitele academice sau cunoștințele generale, evaluarea bazată pe competențe se axează pe performanță și abilități practice din viața reală.

De ce este specială evaluarea competențelor?

Evaluarea competențelor este un proces complex, deoarece acestea sunt mult mai greu de măsurat în comparație cu alte abilități de gândire de ordin inferior precum memorarea. Una dintre caracteristicile educației bazate pe competențe este faptul că procesul de învățare poate fi creat individual de către elevi și profesori pentru a garanta flexibilitate. Astfel, demersurile de evaluare nu pot fi limitate la o metodă standard. Din contră, este necesară o varietate de metode aplicabile în funcție de potențialul și nevoile elevilor și ale profesorilor. Evaluarea poate fi o observare a proceselor sau rezultatelor, precum un test de aptitudine în care un element al unei abilități trebuie demonstrat, sau simularea unei activități. Competențele pot fi evaluate prin dovedirea lor. Totodată, pot fi utilizate și metode tradiționale de evaluare precum testele scrise sau orale, mai ales pentru evaluarea cunoștințelor teoretice de bază. Evaluarea competențelor este o provocare ce necesită abordări și instrumente inovative. Atât evaluarea formativă, cât și sumativă sunt necesare pentru evaluarea competențelor generice sau transversale.

Care sunt principiile fundamentale pentru evaluarea adecvată a competențelor?

Există patru principii esențiale pentru o evaluare adecvată a competențelor: validitatea, fiabilitatea, flexibilitatea și corectitudinea¹⁰.

Validitatea presupune ca evaluarea să se concentreze realmente pe ceea ce ne propunem să evaluăm. Ca proces, evaluarea competențelor trebuie să includă cunoștințele, abilitățile și punerea acestora în aplicare. În cadrul evaluării, determinarea competenței trebuie să se bazeze, oricând este fezabil, pe dovezi adunate în repetate rânduri și în contexte și situații variate.

Fiabilitatea presupune metode și proceduri care să măsoare în mod consecvent realizările elevilor de-a lungul timpului. Practicile de evaluare trebuie monitorizate și revizuite pentru a garanta că interpretarea și colectarea dovezilor se realizează în mod consecvent.

Flexibilitatea se referă la existența unei varietăți de metode de evaluare, care presupune la rândul ei o gamă largă de moduri, spații și nevoi de examinare. Procedurile de evaluare trebuie să permită recunoașterea competențelor indiferent de modul, spațiul sau perioada în care acestea au fost dobândite. Elevii trebuie să aibă acces la oportunități de evaluare, pentru a putea să treacă de la un standard de competență la altul fără întârziere.

Corectitudinea este prezentă atunci când evaluarea este echitabilă, accesibilă, transparentă și participativă pentru toți. Cu alte cuvinte, niciun elev nu trebuie să fie dezavantajat. Practicile de evaluare trebuie să fie echitabile pentru toate grupurile de elevi. Practicile de evaluare și criteriile de măsură a performanței trebuie să fie explicate în mod clar tuturor elevilor care solicită să fie evaluați. Evaluarea ar trebui să fie participativă. Procesul de evaluare ar trebui să fie creat de comun acord între evaluator și cel evaluat. Elevii trebuie să aibă oportunitatea să conteste evaluarea, iar reevaluările trebuie să fie și ele prevăzute.

Care sunt principalele provocări?

Există câteva provocări principale atunci când vine vorba de dezvoltarea unei evaluări a competențelor transversale și generice. Printre acestea se numără necesitatea ca evaluarea să fie multidimensională și să măsoare cu acuratețe abilitățile complexe precum creativitatea, inovația, leadershipul sau munca în echipa. Crearea unor metode de evaluare pentru aceste abilități reprezintă o provocare, dar nu o imposibilitate. Câteva exemple de evaluări actuale care măsoară cu succes abilitățile complexe sunt testele PISA, care le cer elevilor să-și folosească înțelegerea în situații noi, și Programul de Diplomă al Bacalaureatului Internațional, care îi evaluează pe elevi prin sarcini analitice aprofundate.

¹⁰ Harris, R., Hugh, G., Barry, H., & David, L. (1995). *Competency-based Education and Training: between a rock and a whirlpool*. Macmillan Education Australia.

Mai mult, potențialul tehnologiei de a facilita evaluarea este intens discutat și include feedback în timp real și utilizarea inteligenței artificiale pentru a evalua răspunsuri la întrebări deschise. Inteligența artificială va aduce probabil noi perspective asupra predării, a învățării și a evaluării competențelor transversale.

Problema evaluării competențelor are legătură cu dificultatea de a oferi un mediu „complex”, „bine-definit” sau „specific” în care un elev să poată demonstra competența. Mai mult, intervine și problema costurilor ridicate ale procedurilor de evaluare¹¹. În învățarea tradițională, evaluarea se face de obicei pe baza cunoștințelor ce pot fi verificate prin răspunsuri punctuale sau printr-un eseu. În învățarea bazată pe competențe, evaluarea s-ar putea baza pe reguli agree de evaluare a competențelor, dacă acestea există, și în special pe testarea dovezilor prin demonstrații, crearea de produse, simulări și portofolii. Evaluarea bazată pe competențe este o formă de evaluare ce are la bază explicitarea unui set de rezultate, care sunt clar enunțate și în privința competențelor generice, și a celor specifice. Evaluarea bazată pe competențe se referă la un proces de colectare a dovezilor și emitere a unor judecăți despre nivelul de realizare a competențelor. Scopul unei astfel de evaluări este acela de a verifica dacă individul poate performa la nivelul așteptărilor conform standardelor de competență.

Evaluarea competențelor reprezintă o abordare a evaluării abilităților și a cunoștințelor unui individ prin prisma competențelor specifice necesare pentru o anumită sarcină sau rol. Spre deosebire de metodele tradiționale care se concentrează doar pe rezultate academice sau cunoștințe generale, evaluarea bazată pe competențe se axează pe performanță și abilități practice din viața reală.

Care sunt elementele-cheie ale evaluării de competențe?

Dintre acestea amintim:

definirea clară și înțelegerea competenței care va fi dezvoltată și evaluată

evaluarea bazată pe performanță, prin exerciții practice, simulări și scenarii realiste

criterii de evaluare care să asigure faptul că toți elevii sunt conștienți de modul în care vor fi evaluați

evaluare adaptată la cerințele specifice sarcinii, pentru a asigura faptul că elevii posedă abilitățile necesare pentru a efectua sarcina în mod eficient

feedback-ul și dezvoltarea: elevii trebuie să primească feedback constructiv legat de prestația lor, precum și îndrumare explicită pentru dezvoltarea personală

flexibilitatea evaluării: posibilitatea de adaptare în diverse situații

¹¹ Kubova-Semaka, J. (2020). An Integral Approach to the Meaning of Competence. *Scientific Research in Education*, 3, 120–135. <http://dx.doi.org/10.15388/SRE.2020.11>

Figura 5. Elementele-cheie ale evaluării de competențe

Evaluarea de competențe oferă o perspectivă despre: cunoștințele elevilor, ce trebuie încă să fie învățat, ce a fost deja învățat și ce trebuie îmbunătățit. Există trei categorii de evaluări: evaluarea diagnostică, evaluarea sumativă și evaluarea formativă.

Care sunt principalele categorii de evaluare a competențelor?

Evaluarea formativă. Acest tip de evaluare se referă la feedback-ul primit în mod continuu, care poate fi pus în aplicare și care ghidează atât predarea, cât și învățarea. Ea susține un mediu de învățare în care elevii sunt încurajați să reflecteze la propriul proces de învățare, să se autoevalueze și să abordeze conținutul în profunzime.

Beneficiile evaluării formative:

- 1 Susține progresul învățării: identifică lacunele actuale ale elevului în comparație cu obiectivele sale de învățare și oferă un plan pentru atingerea lor.
- 2 Ghidează predarea: ținând cont de datele colectate prin evaluarea formativă, cadrele didactice pot să adapteze predarea la nevoile elevilor, asigurându-se că strategiile de predare sunt eficiente și țintite.
- 3 Îmbunătățește procesul de învățare: îi ajută pe elevi să conteste concepțiile eronate, să-și perfecționeze înțelegerea și să ajungă la un nivel superior de cunoaștere.
- 4 Crește capacitatea de transfer: îi ajută pe elevi să creeze legături între cunoștințele noi și structurile de cunoaștere deja dobândite și promovează abilitatea de pune în aplicarea cele învățate în situații variate.
- 5 Promovează metacogniția și autoevaluarea: îi încurajează pe elevi să își asume responsabilitatea pentru propriul proces de învățare, crește motivația și autonomia și încurajează metacogniția, adică reflecția asupra propriului mod de gândire.
- 6 Crește motivația elevilor: feedback-ul constructiv oferit prin evaluarea formativă poate să le sporească elevilor motivația și implicarea în învățare.

Evaluarea sumativă. Are ca scop evaluarea elevilor la finalul unei perioade de învățare. Spre exemplu, la finalul unei unități, al unui curs sau al unui program. Evaluarea sumativă poate fi utilizată în paralel sau împreună cu evaluarea formativă. Profesorii pot să descopere diverse metode prin care aceste două tipuri de evaluare pot fi integrate.

Ce sunt modelele de evaluare?

¹ Cardona, S., Velez, J., & Tobónm, S. (2014). Towards a Model for the Development and Assessment of Competences through Formative Projects. *CLEI Electronic Journal*, 17(3). <http://www.scielo.edu.uy/pdf/cleiej/v17n3/v17n3a09.pdf>

Care sunt câteva dintre tipurile de evaluare?

Evaluarea de tip 360 de grade

Prestația individului este evaluată de către toate persoanele implicate în procesul de dezvoltare a competenței.

Grile de evaluare și liste de verificare

Acestea oferă criterii specifice de evaluare a felului în care elevii efectuează o anumită sarcină. Grilele sunt utilizate împreună cu alte metode de evaluare, precum proiecte sau prezentări, pentru a explica în mod clar ce înseamnă să stăpânești o anumită competență.

Interviuri sau examinări orale

Metoda presupune o conversație directă între elev și evaluator, permițând explorarea în profunzime a înțelegerii și a competențelor unui elev. Ele pot fi eficiente mai ales la evaluarea abilităților de comunicare și a nivelului de înțelegere.

Simulări digitale și evaluarea bazată pe joc

Proiectul ATC21S1 utilizează instrumente digitale pentru evaluarea abilităților precum gândirea critică și rezolvarea de probleme. Printre acestea se numără simulările interactive, în cadrul cărora elevii se confruntă cu scenarii complexe ce necesită luare de decizii și gândire strategică.

Jurnale de reflecție

Elevii țin în mod regulat evidența experiențelor de învățare, reflectând la ceea ce au învățat, provocările cu care s-au confruntat și cum și-au pus în aplicare abilitățile. Această metodă este eficientă mai ales la evaluarea metacogniției și a atitudinilor.

Teste standardizate

Chiar dacă testarea tradițională este adesea criticată pentru eficiența limitată în evaluarea competențelor complexe, anumite teste standardizate sunt dezvoltate în prezent pentru a evalua abilitățile transversale, mai ales în arii precum gândirea critică și rezolvarea de probleme³.

Autoevaluarea

Are loc atunci când o persoană își evaluează propriile competențe pe baza unor criterii și date.

Interevaluarea

Elevii își evaluează propriile lucrări și pe cele ale colegilor. Aceste metode încurajează reflecția și gândirea critică, deoarece elevii trebuie să se gândească la criteriile de calitate și eficiență atât în propriile lucrări, cât și ale altora.

Evaluarea bazată pe performanță

Elevii efectuează sarcini sau proiecte care demonstrează capacitatea lor de a pune în aplicare cunoștințe și abilități. De exemplu, elevii lucrează la un proiect în grup care presupune rezolvarea de probleme prin colaborare. Mai apoi, ei prezintă concluziile proiectului.

Evaluarea de specialitate

Realizată de către un expert din domeniu.

Portofoliul

Colecția lucrărilor care permite elevilor și profesorului să monitorizeze progresul, dificultățile și succesul înregistrat în formarea competenței². Portofoliul poate să includă diverse tipuri de lucrări, precum eseuri, proiecte și alte materiale creative, care oferă o perspectivă completă asupra competențelor.

Observarea

Profesorii și evaluatorii observă elevii într-un cadru tipic, precum în clasă sau într-un atelier, pentru a vedea cum sunt puse în aplicare abilitățile în timp real. Această metodă poate fi eficientă mai ales la evaluarea competențelor interpersonale și intrapersonale.

¹ *Assessment & Teaching of 21st Century Skills*. (2010). Cisco Systems.

https://www.cisco.com/c/dam/en_us/about/citizenship/socio-economic/docs/assessment_teaching_21s_skills.pdf

² Joosten-ten Brinke, D., van Bruggen, J., Hermans, H., Burgers, J., Giesbers, B., Koper, R., & Latour, I. (2007). Modeling assessment for re-use of traditional and new types of assessment. *Computers Human Behavior*, 23(6), 2721–2741.

<https://doi.org/10.1016/j.chb.2006.08.009>

³ Lavonen, J. & Korhonen, T. (2017). Towards Twenty-First Century Education: Success Factors, Challenges, and the Renewal of Finnish Education. In S. Choo, D. Sawch, A. Willanueva, & R. Vinz (Eds.), *Educating for the 21st Century: Perspectives, Policies and Practices from Around the World* (pp. 243–264). Springer.

La ce concluzii putem ajunge?

În ciuda bunelor practici și a cercetărilor despre evaluarea competențelor, trebuie să recunoaștem că acest aspect reprezintă în continuare o provocare majoră. Multe școli folosesc diverse metode creative de evaluare formativă. Evaluarea competențelor generice face obiectul a puține instrumente fiabile. Acestea sunt încă evaluate cel mai adesea prin aprecierea subiectivă a profesorului. Pe de altă parte, în context școlar, este cel mai important să creăm un mediu propice și încurajator pentru exersarea predării și învățării bazate pe competențe. Profesorii nu trebuie să evalueze competențele generice zilnic, ca în cazul cunoștințelor disciplinare. Elevii trebuie să exerseze sarcini complexe într-o varietate de situații și pe o perioadă mai lungă de timp pentru a putea să observăm competențele generice.

Concluzii

Definiția competenței este pe de-o parte, foarte clară. Înseamnă capacitatea unei persoane de a-și demonstra cunoștințele, abilitățile și valorile prin acțiuni concrete. Pe de altă parte, este și derutantă, deoarece definițiile diferă în funcție de domeniul din care provin: vocațional, academic, general sau educație nonformală. Fiecare context adaugă propriile nuanțe la definiție, precum o fac și contextele culturale, sociale, politica de învățământ, abordările științifice și tendințele. Pe scurt, contează contextul.

Nevoia de educație bazată pe competențe și evaluarea competențelor țin în primul rând de nevoile de pe piața muncii și cerințele profesionale, mai ales în cazul educației vocaționale. În contextul școlilor generale, acest lucru se corelează cu aspirația de a acumula cunoștințe, dar și aceea de a le aplica în diverse contexte și situații, demonstrând dezvoltarea personală și rezultatele obținute.

În contextul învățământului general, cercetătorii tratează competențele disciplinare (sau competențele academice), precum și competențele transferabile sau generice, atât la nivelul unei anumite discipline, cât și în context transdisciplinar.

Evaluarea competențelor este un proces complex, în special în educația generală. Majoritatea cercetărilor care abordează evaluarea competențelor subliniază această complexitate, anume dificultatea de a vedea, a recunoaște și a aprecia manifestarea competențelor în structurile formale de educație nonacademică.

Dovedirea competenței se bazează adesea pe sarcini interdisciplinare complexe și pe activități și proiecte care permit observarea abilităților.

Evaluarea competențelor și dezvoltarea competențelor sunt inseparabile, întrucât evaluarea este doar un punct de verificare și nu constituie destinația finală a parcursului educațional sau a învățării.

Echipa proiectului COMPASS definește competența ca un ansamblu compus din cunoștințele, atitudinile, abilitățile și valorile unei persoane, manifestate în acțiuni concrete. Competența reprezintă abilitatea unei persoane de a acționa corespunzător sau de a răspunde adecvat la o situație care necesită o soluție specifică. În contextul învățării, competența denotă o calitate dobândită de către el care învață, manifestată prin reflecție și acțiune.

Echipa proiectului COMPASS definește evaluarea competențelor ca activitatea de colectare și utilizare a dovezilor rezultatelor vizibile obținute de elev pe o anumită perioadă de timp. Acestea sunt recunoscute atât de profesor, cât și de elev și se manifestă în cadrul unei sarcini complexe sau al unei serii de sarcini, având ca scop dezvoltarea personală. Evaluarea competenței merge mână în mână cu dezvoltarea competențelor și planificarea acestui proces de dezvoltare.